

Розгляд проблематики виховних ідеалів українського народу був би неповним, якщо не відзначити внесок у цю проблематику видатного вченого К.Ушинського, який у своїх працях зазначав, що людини без національної приналежності не буває, тому має бути „англійське виховання”, „німецьке виховання” тощо. К.Ушинський звертає увагу вчителів на обов’язковість застосування особливостей народного виховання і використання їх у навчально-виховному процесі (природні здібності щодо засвоєння рідної мови, національні особливості). Дослідник вказує на наявність у кожного народу свого виховного ідеалу і потреби відтворення цього ідеалу в окремих особистостях, тому що „він завжди виражає собою ступінь самосвідомості народу, його погляд на вади та чесноти, виражає народну совість” [5, 23].

Концепція національного виховання, яку вперше запропонував К. Ушинський, базувалась на його твердженнях про те, що кожний цивілізований народ на протязі віків напружував власний педагогічний ідеал, який повністю відповідає інтересам національного розвитку. Дослідник зробив висновок щодо існування в народі „природної схильності”, загальної для представників одного етносу, яку він назвав „народністю”. Саме на народність, як стверджує К.Ушинський, повинен спиратись педагог у своїй діяльності, бо „виховання, якщо воно не хоче бути безсилим, повинно бути народним”, тобто корелювати із особливостями національного характеру [4]. В сучасній педагогічній науці це явище носить назву „національної ментальності”. Великий внесок у створення національного виховного ідеалу зробила блискуча плеяда українські письменників, композиторів і митців, до яких відносяться: Т.Шевченко, П.Мирний, Л.Українка, І.Франко, М.Коцюбинський, П.Ніщинський, М.Калачевський, С.Гулак-Артемівський, М.Лисенко та ін. Вони у витворах літератури і мистецтва змогли донести безцінне багатівкове надбання нашого народу, в якому знайшов своє відображення і виховний ідеал українців.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити наступні висновки:

формування українською народною педагогікою виховного ідеалу відбувалось в результаті історичного розвитку українського народу на основі накопичення ним позитивного досвіду;

обидва виховні ідеали, створені українською народною педагогікою, повністю відповідають двом типам української ментальності, землеробському та козацькому;

співіснування двох типів ментальності сформувало в українському етносі гендерний паритет у відношеннях статей;

народне виховання підрастаючого покоління відбувається відповідно гендерного паритету, що є безумовним позитивом і нездійсненою метою багатьох етносів і суспільств у теперішній час.

Література

1. Лозко Г.. *Українське народознавство*. К. : Зодіак – ЕКО, 1995.
2. Руденко Ю. Д. *Основи сучасного українського виховання*. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2003.
3. *Українське народознавство*. Під загальною редакцією д-ра іст. наук С.П. Павлюка, канд. іст. наук Г.Й. Горинь, д-ра іст. наук Р.Ф. Курчіва. Львів: Фенікс, 1994.
4. Ушинский, К.Д. *О народности в общественном воспитании // Избранные педагогические произведения*. – М., 1968.
5. Ушинский, К.Д. *Собрание сочинений: Т. 2*. – М.-Л., 1948.-1952.

УДК: 378

Падалка Г.М.

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ: ІСТОРІЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В статье рассмотрены вопросы становления теории и методики музыкального образования в Украине, раскрываются приоритетные направления дальнейшего его развития.

Ключевые слова: *музыкальное образование, системно-классификационный анализ, музыкальное искусство и формирование личности, музыкальная учебная деятельность.*

The article discusses the formation of the theory and methodology of musical education in Ukraine, reveals priorities for its further development.

Keywords: *music education, system-classification analysis, the art of music and the formation of personality, musical training activities.*

Постановка проблеми. В умовах радикальних змін в суспільстві накопичилось багато питань, пов'язаних із розвитком теорії і методики музичної освіти. Підготовлено значну кількість наукових робіт, де пропонуються різноманітні шляхи удосконалення музичного навчання у середній і вищій школі, захищено цілий ряд дисертацій, де розглядається широкий спектр проблем в галузі музичного виховання. Великий обсяг проведених досліджень, накопичений науково-методичний матеріал потребує суттєвого вивчення, осмислення, аналізу. Необхідно визначити найвагоміші досягнення, з'ясувати, що саме зроблено у визначенні змістових і методичних координат музичного навчання, вибрати, які із запропонованих шляхів удосконалення музичної освіти дійсно мають цінність.

Для дослідження був обраний період з 1991 по 2014 роки, що характеризується становленням і розвитком України - незалежної держави. Соціальні зміни не могли не позначитися на освіті, музичній, зокрема, на обґрунтуванні її пріоритетів.

Осмислення науково-методичних здобутків має йти пліч-о-пліч із окресленням тих напрямів розвитку теорії і методики музичної освіти, які ще потребують глибокого вивчення, аналізу і узагальнення. Аналіз існуючого як такий матиме лише відносну цінність, якщо не збуджуватиме перспективну думку, не буде призводити до визначення завдань, які б сприяли подальшому розвитку музичної освіти.

Отже, мета статті – висвітлити основні напрями розвитку музичної освіти в Україні в період з 1991 по 2014 р.р., на підставі яких визначити прогностичні тенденції подальшого її розвитку.

Теоретико-методичні здобутки української музичної освіти. Дослідження особливостей розвитку наукової думки в зазначений період потребував розробки певного підходу, який дозволив би не тільки врахувати досягнення минулих років, але і певним чином класифікувати їх, систематизувати. Необхідно було розробити свого роду матрицю пошуку, ракурс оцінювання пріоритетів ретроспективного вивчення. В нашому дослідженні таку роль відіграє підхід, названий нами системно-класифікаційним. Основу його складає співвіднесення належного з наявним. Розгляд руху дослідницької думки від необхідного до існуючого дає можливість уникнути фрагментарності у виборі історичної інформації, сприяє цілісності аналізу, допомагає уникнути мозаїчності, випадковості у виборі об'єктів оцінювання.

Застосування системно-класифікаційного підходу уможливило виявлення ключових позицій аналізу, тих напрямків розвитку наукової думки, які найповніше репрезентують досягнення теорії і методики музичної освіти в Україні. Вважаємо, що до таких слід віднести проблеми, які, по-перше, відтворюють питання впливу музичного мистецтва на становлення особистості, по-друге, пов'язані з вивченням змісту музичної навчальної діяльності і методів, прийомів, форм, педагогічних умов її організації. Вирішення цих ключових проблем, в свою чергу, потребує опори на дослідження методологічних засад музичної освіти, а також з'ясування досвіду вирішення цих питань в історичному ракурсі. Розглянемо їх послідовно.

1. Загальні методологічні установки музичної освіти. Найбільш узагальненою, визначальною, методологічного рівня проблемою виступає проблема гуманізації музичного навчання і виховання, дотримання гуманістичних орієнтирів музичної освіти. Головним завданням сучасної музичної освіти визнається необхідність забезпечення гуманістичної спрямованості художньої навчальної діяльності, цілеспрямоване втілення гуманістичних досягнень світового мистецтва в естетичний досвід учнів.

Увага до актуалізації особистісних аспектів музичного навчання учнів і студентів у руслі його гуманізації відображено в характерній тематиці кандидатських дисертацій, як-то: «Формування гуманістичної світоглядної позиції майбутніх учителів музики засобами народної пісенної творчості» (М.В.Клепар), «Методика реалізації особистісно-орієнтованих технологій музичного навчання учнів початкової школи на основі народнопісенних

традицій» (С.В.Дицьо), «Методика особистісно орієнтованого навчання гри на музичному інструменті майбутнього вчителя музики» (П.Б.Косенко), «Методичні основи взаємодії викладача і студента у процесі навчання гри на фортепіано» (В.В.Ревенчук) та ін. У монографії С.С.Горбенка, спеціально присвяченій дослідженню історії гуманізації музичної освіти дітей шкільного віку, обґрунтовуються найважливіші позиції гуманістичної педагогіки в контексті культурологічних та аксіологічних підходів, стверджується, що гуманізація - основа визначення цілей і завдань музичної освіти сучасності.

Методологічним орієнтиром розширення інноваційних підходів у музично-педагогічній теорії і практиці слід вважати забезпечення національної основи музичної освіти. Цій темі присвячено ряд глибоких досліджень українських вчених. У роботах В.Д.Шульгіної висвітлюються творчі джерела української музичної педагогіки. Йдеться про необхідність виховання ментальності учня в дитячій музичній школі, дослідження ролі та класифікація видів імпровізації в українському народному музикуванні, розкриття закономірностей музично-творчої діяльності учня-виконавця, розробка творчих завдань у формі фольклорної гри тощо. Національна парадигма навчання висувається у дослідженнях Т.М.Турчин в якості основи модернізації початкової музичної освіти. Проблеми формування художньо-ментального досвіду, який трактується як каталізатор підвищення якості фахового навчання вчителів мистецьких дисциплін, як фактор, що спрямовує діяльність на подальше створення художніх цінностей суспільства, розглядаються в дослідженнях О.Є.Ребрової. В останні роки захищено ряд кандидатських дисертацій, присвячених розробці методики використання українських виконавських традицій у музичному навчанні (Л.М.Воевідко); вивчення проблем формування національної самосвідомості у підлітків на уроках музики в загальноосвітній школі (І.В.Єгорова); виявлення шляхів формування першооснов національної самосвідомості у дітей старшого дошкільного віку засобами української народної музики (І.О.Газіна); обґрунтування специфіки підготовки учителів музики до використання української музично-педагогічної спадщини у професійній діяльності (Т.О.Бодрова); визначення методичних основ формування етнопедагогічного мислення майбутніх учителів музики (О.В.Хоружа); створення методики вивчення вокальної спадщини українських композиторів у контексті формування художніх смаків старшокласників (Ю.В.Мережко).

Увагу дослідників музичної освіти привертають проблеми методичного забезпечення взаємодії українських мистецьких традицій і традицій інших народів, що проживають в Україні (В.В.Гаснюк, А.А.Ленд'єл-Сяркевич).

Як одна з методологічних основ сучасної музичної освіти обґрунтовуються її акмеологічні орієнтири (А.В.Козир). Особливо гострого звучання набуває дослідження гедоністичних основ музичної освіти (Л.М. Василенко).

До методологічних основ музичної освіти українські вчені відносять вимогу її культуроорієнтованості (О.І.Жорнова, О.В.Лобова). Проблеми культуротворчості в дослідженнях українських вчених тісно змикаються з особливостями поліхудожньої освіти, з впровадженням інтеграційних процесів у систему музичного навчання (О.П.Щолокова, Л.М.Масол, М.О.Сова О.Д.Бузова, О.В.Соколова та ін.). Українські дослідники дотримуються позиції про необхідність забезпечення цілісності фахівців в галузі музичного мистецтва, про доцільність взаємопроникнення предметів естетичного циклу, зокрема музики й образотворчого мистецтва, літератури, хореографії в єдиному просторі художньої культури.

В свою чергу, вирішення проблеми впровадження інтеграційних підходів до системи навчання знаходить своє продовження у дослідженнях О.В.Єременко, де обґрунтовується ідея консолідаційного підходу, що має стати основою музично-фахової, педагогічної і дослідницької підготовки магістрів з музичного мистецтва. Інтеграційний підхід знаходить розвиток також у роботах Р.А.Савченко, де обґрунтовано кооперовано-діяльнісний підхід, що орієнтує організацію фахової підготовки музичних керівників дошкільних навчальних закладів і вихователів на дотримання засад співробітництва і співпраці, доводить продуктивність впровадження елементів спільної методики навчання.

Індивідуалізація - одна із засадничих проблем теорії і методики музичного навчання. Логічним продовженням вимоги індивідуалізації навчання виступає мистецько-персоналізований підхід (О.І.Андрейко), який передбачає створення якісно нових індивідуальних характеристик особистості виконавця шляхом інтеріоризації об'єктивних взаємовідношень (композитор-твір-виконавець) в інтрасуб'єктні психічні властивості виконавця.

2. Історія розвитку музичної освіти в Україні, вивчення зарубіжного досвіду.

Важливий етап розвитку сучасної педагогічної думки пов'язаний з ретроспективним вивченням досягнень музичної педагогіки. У науковому доробку українських вчених в ретроспективному плані виявлено ряд підходів, які не втратили актуальності і в наші дні. В роботах В.Ф.Іванова, О.В.Михайличенка, О.А.Цвігун та ін. підкреслюється значущість досвіду використання музики у навчально-виховному процесі (Школи Київської Русі, Братські школи, Острозька академія, Києво-Могилянська академія, Переяславський колегіум, Фребелівські педагогічний інститут, Інститут шляхетних дівочих колегій П.Галагана, Володимирський кадетський корпус, університет св. Володимира, Духовна академія, Вищі жіночі курси та ін.).

Відновленню об'єктивної історії розвитку музичної освіти сприяє вивчення його проблем в регіонах (М.В.Черепанин). Дослідження характерних деталей, особливостей викладання музичних дисциплін у регіонах дозволяє більш повно уявити собі справжній стан справ. Крізь призму взаємодії загального і окремого рельєфно просвічує цілісна картина. (М.В.Ярова, С.І.Матвієнко, А.І.Омельченко, О.І.Поясик, В.Найда та ін.).

Українські дослідники активно вивчають педагогічну спадщину композиторів. Встановлено, що практична педагогічна діяльність, а також створення підручників і посібників з музичного навчання дітей українських композиторів В.Верховинця, К.Стеценка, Я.Степового та ін. дієво сприяло розвитку музичної освіти (С.С.Процик). У дослідженні І.В.Фрайта підкреслюється, що одним із найбільш значущих результатів діяльності західноукраїнських композиторів С.Воробкевича, В.Матюка, Д.Січинського, В.Барвінського, А.Вахнянина, С.Людкевича, О.Нижанківського в кінці ХІХ - початку ХХ століття слід вважати їхню педагогічну творчість. Композитори вважали своїм обов'язком створення збірок пісень, фортепіанних п'єс, інструктивно-педагогічних матеріалів для дітей, написання навчальних посібників.

В контексті вивчення історії музичної освіти видається актуальним дослідження українськими вченими проблем становлення виконавських шкіл. Так, наукова цінність докторського дослідження Н.П.Гуральник полягає у визначенні концептуальних позицій української фортепіанної школи, її соціальної, національної, науково-педагогічної, освітньої і музично-практичної функцій, обґрунтуванні науково-теоретичної сутності категорії “школа”

Інтеграція України в європейський освітній простір зумовлює необхідність досліджень історико-порівняльного характеру (докторська дисертація Г.Ю.Ніколаї, кандидатські дисертації А.П.Сергієнко, А.Э.Вильчовської, Е.З.Тайнелль щодо музичної освіти в Польщі, Угорщині).

3. Музична освіта і формування особистості.

Музична освіта є невід'ємним компонентом розвитку особистості. Це основоположне твердження є лейтмотивом наукових робіт в Україні, конкретизуючись у різноманітній дослідницькій тематиці - формування морально-естетичної активності студентів музично-педагогічних факультетів в умовах індивідуального навчання (Л.М.Ракитянська), патріотичне виховання майбутніх учителів музики засобами художнього краєзнавства (Т.А.Анікіна), моральне виховання особистості майбутнього вчителя музики і художньої культури засобами українського сакрального хорового мистецтва (М.Ю.Москальова), активізація асоціативних зв'язків між художніми творами та життєвими переживаннями особистості (М.М.Ткач, Л.Д.Ороновська).

Одне з найважливіших напрямів досліджень українських вчених - виявлення ролі музичної освіти у духовному становленні особистості. Визначаючи духовний потенціал особистості, розглядаючи детермінанти та типи духовності, О.М.Олексюк виявляє структурні компоненти духовного потенціалу особистості у сфері музичного мистецтва,

досліджує джерела і розробляє організаційно-методичну систему формування духовного потенціалу особистості музиканта-педагога.

Розвиток особистості в системі музичної освіти - багатогранний за змістом процес, пов'язаний з формуванням не лише соціально спрямованих, а і специфічних, необхідних для продуктивної музичної діяльності якостей особистості (О.П.Рудницька). В діяльності українських науковців представлений широкий спектр таких досліджень. Так, працях Д.Г.Юника та його учнів обґрунтовано оригінальну концепцію формування виконавської надійності музикантів-інструменталістів. Наукову цінність становлять роботи, присвячені проблемам формування художньо-образного мислення і його модифікацій (музично-образне мислення, музично-образні уявлення, музично-стильові уявлення, музично-інтонаційне мислення) у процесі музичної діяльності (О.А.Піхтар, О.В.Спіліоті, Н.Г.Мозгальова, О.Н.Ковмір, О.М.Щербініна, Н.О.Батюк, Л.В.Мартинюк, О.М.Полатайко, А.О.Ткачук, К.М.Васильківська та ін.). Проблеми формування музично-естетичного досвіду як особливої форми духовно-практичного освоєння світу розкриваються у дослідженнях Т.М.Завадської, О.В.Хлебнікової, З.Г.Еманової. Досить широко розробляється проблема формування музичних здібностей (С.І.Науменко, О.В.Коваль, С.М.Садовенко, Л.П.Степанова, В.А.Гусак). Різномірно досліджуються українськими вченими проблеми формування виконавської культури, виконавської майстерності, виконавських умінь і навичок, розвитку музично-виконавського мислення, інтерпретаційних умінь, готовності до виконавської діяльності (О.І.Бурська, В.В.Бурназова, В.М.Крицький, М.Б.Петренко, Т.І.Юник, В.І.Федоришин, Л.В.Гусейнова, С.Л.Ліпська та ін.).

4. Удосконалення музичної навчальної діяльності. Найбільш широко в період від 1991 до 2014 р. досліджуються шляхи вдосконалення навчальної музичної діяльності учнів, як у загальноосвітній школі, так і у спеціальних навчальних закладах. Що зроблено українськими вченими в цих напрямках?

Дослідження проблем формування мотивації до музичної навчальної діяльності представлено невеликою кількістю робіт (І.О.Ростовська, О.Н.Дем'янчук). В роботах українських вчених наголошується також про роль мультимедійних технологій у формуванні музично-пізнавального інтересу молодших школярів (Л.О.Заря) і підлітків (Н.В.Новікова).

Сприйняття, оцінювання, творчість - необхідні компоненти цілісного музичного пізнання. Виявлення сутності музичного сприйняття та шляхів його формування обґрунтовано у фундаментальних роботах О.Я.Ростовського, О.П.Рудницької. Розвиток музичного сприйняття, згідно досліджень С.І.Миколінської, вимагає опори на формування слухової уваги учнів.

Естетична оцінювальна діяльність - складний феномен, якому властива певна амбівалентність функцій. Естетична оцінювальна діяльність може виступати і як складова процесів художнього сприйняття і творчості, і як самостійний компонент навчання музики. В докторській дисертації В.Г.Бутенка досліджуються оптимальні шляхи формування естетичного ставлення старшокласників до мистецтва, зокрема до музики. Не відсторонена оцінка, а насамперед практичні дії у сфері мистецтва формують ціннісні орієнтири студентської молоді (В.І.Дряпіка). Дослідженню проблеми формування ціннісних орієнтацій у сфері музики присвячено також дисертації А.І.Крюкової, В.С.Вергунової та ін. Здійснення систематичного педагогічного керівництва за інструментальним і вокальним розвитком учнів важливо поєднувати з постійним стимулюванням їх до самоконтролю, самооцінки, рефлексії.

У системі пріоритетів педагогічної думки сучасних українських вчених - творчі аспекти навчальної музичної діяльності учнів, шляхи її активізації. І це не випадково, оскільки оволодіння мистецтвом, художня діяльність завжди передбачає творче ставлення учнів до навчання. Проблема активізації творчої навчальної діяльності розглядається в різних ракурсах - музично-творчий розвиток, творча самореалізація, творча активність, музично-творчий потенціал, творчий розвиток якостей, умінь і т.п. Українськими вченими аналізуються різні сфери, галузі творчості, у кожній з яких дослідники знаходять специфічні можливості навчання і розвитку учнів, зумовлені характером, особливостями діяльності.

В ряді праць проблеми формування творчої активності пов'язуються з музично-сценічної діяльністю та підготовкою до неї (Г.Г.Кондратенко, Л.М.Онофрійчук, В.А.Водяна, О.Я.Заїка, Н.В.Слота). Проблеми творчої основи колективного музикування складають основний напрямок творчих пошуків Б.О. Жорняк, І.Г.Барановської.

Б.А.Брилін переконливо доводить, що сучасна молодіжна популярна музика у єдності різноманітних стилів, модифікацій, напрямів, способів виконання містить великий потенціал творчого розвитку учнів старших класів у сучасних формах дозвілля. В поле наукових інтересів українських вчених входять такі проблеми, як формування культури виконання популярної вокальної музики старшокласниками (Л.М.Каменецька), готовності майбутніх естрадних співаків до вокально-педагогічної діяльності (О.В.Довгань), навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ (О.В.Хижко), вмінь джазової імпровізації майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки (О.М.Павленко). Проблемно загострено звучить тема дослідження, обрана Н.М.Попович: «Педагогічні умови розвитку художнього смаку у студентів класу акордеону засобами естрадного мистецтва».

Важливий аспект здійснених в Україні досліджень з теорії і методики музичного навчання – специфіка підготовки студентів, майбутніх учителів, тих, хто безпосередньо, в процесі практичної діяльності вирішує основні завдання музичної освіти. Проте, в даній статті ми не торкаємось цих питань, які потребують спеціального аналізу і класифікації.

5. Пріоритетні напрями подальшого розвитку наукової думки в галузі музичної освіти. Вивчення історії становлення наукової думки щодо мистецької освіти в незалежній Україні, обґрунтування теоретичних засад наукового пошуку в цій галузі дає підстави для виявлення прогностичних тенденцій її подальшого розвитку. Серед розмаїття ідей, що відповідають потребам оновлення, як пріоритетні напрями модернізації мистецької освіти назвемо таку, як створення адаптивних технологій музичного розвитку особистості, що виступає нагальною потребою розвитку сучасної мистецької педагогіки. В галузі музичної освіти адаптивні технології мають торкатись проектування індивідуальної мети і завдань музичного розвитку кожного учня. Адаптивну технологію можна інтерпретувати як провідний засіб реалізації радикальної індивідуалізації мистецького навчання, як продовження лінії вивчення шляхів персоналізації музичної підготовки.

Адаптивна технологія як один з аспектів цілісного процесу модернізації мистецької освіти в умовах сьогодення поряд з індивідуалізованими, персоналізованими підходами має включати і такі, які дозволяють знайти способи врахування можливостей і потреб не одного, а певної кількості учнів, що навчаються одночасно. У такому контексті слушним стає питання щодо того, яким чином забезпечити дієвість адаптаційних важелів в процесі, наприклад, групового навчання, в системі лекційного, а не лише індивідуального викладання.

У досягненні цієї мети суттєвого значення набуває внесення коректив до змісту і структури навчальних планів мистецьких закладів. Йдеться про певне скорочення кількості і обсягу інваріантних навчальних дисциплін і розширення варіативних шляхів навчання, конкретне вираження якого знаходимо, наприклад, у введенні і систематичному розширенні спектру елективних навчальних курсів. Базові і профільні предмети в системі сучасної мистецької освіти обов'язково мають бути доповнені елективними курсами, тобто такими, які є обов'язковими для тих, хто навчається, в той же час з певного запропонованого навчальним планом переліку курсів кожен може вибрати саме ті, які вважає найпотрібнішими для себе.

Серед актуальних проблем мистецької педагогіки особливого звучання набуває дослідження акмеологічних засад навчання. Оскільки мистецький твір за своєю іманентною сутністю можна вважати результатом стремління автора до найвищої досконалості у відтворенні образу світу, остільки акмеологічна інтерпретація педагогічних шляхів навчання мистецтва може і має набути самостійного статусу, стати предметом концептуальних пошуків.

Виходячи із міркувань щодо визначальної ролі акмеологічного фактору як у мистецтві, так і у педагогіці, виокремлюємо поняття акмеологічної арт-педагогіки, під якою

розуміємо самостійну галузь педагогічного знання, що досліджує закономірності досягнення найвищого рівня у мистецькому навчанні, вихованні і розвитку особистості. Розвиток цієї галузі наукового знання в контексті музичної освіти – нагальне завдання розвитку теорії і методики музичного навчання.

Визначальною ознакою сучасного прогнозу в галузі мистецької освіти, на нашу думку, є взаємопов'язаний розвиток духовності і творчого розвитку особистості.

Розгляд духовної особистості як такої, що втілює прагнення до самовизначення, до свободи дій, до вирішення індивідуалізованих завдань, а також до пізнання найтоншої сфери емоційного життя людини, спричиняє зміну загального погляду на педагогічний процес її формування. Вільна розкріпачена особистість не може бути сформована в умовах засвоєння готового знання. Для того, щоб реалізувати можливості мистецтва у формуванні духовності особистості, важливо не тільки залучити її до художньої діяльності. Необхідно цілеспрямувати цю діяльність таким чином, щоб по-можливості інтенсивніше вирішувати завдання творчого самовияву особистості, спонукання її до творчої самореалізації. Принципова новизна наукового пошуку в даному питанні повинна визначатися не висуванням завдання, а знаходженням педагогічних засобів її вирішення.

Вважаємо, що подальше вирішення питань стимулювання особистості до творчого самовираження як фактору формування її духовності, є перспективним науковим завданням, розв'язання якого може справити суттєвий вплив на розвиток музичної освіти.

Особливе місце у дослідженні перспектив розвитку музичного навчання посідає аксіологічна парадигма. Звертання до означеної проблеми визначається глобальними соціальними перетвореннями нашої доби. Міняються погляди на суспільні і особистісні цінності, на ідеальний образ людини, оновлюються уявлення щодо ціннісної картини світу. Все частіше фігурують поняття конкурентоздатності, суб'єктності, порівняльних вимірів професійної компетентності, оптимального вибору життєвих переваг і цінностей. Активізація ціннісних орієнтирів в суспільному житті не може не впливати на розвиток педагогіки, зокрема мистецької, актуалізуючи проблеми аксіологічного спрямування її розвитку.

Необхідність актуалізації ціннісних аспектів мистецького навчання зумовлено також особливостями розвитку сучасної художньої культури, неоднорідним характером її становлення. Мистецька «норма» не встигає за розвитком мистецтва, його змістового спрямування, жанрово-стильового розвитку, за модернізацією виражальних засобів. Процес інтенсивного відтворення цінностей сучасного життя в мистецтві, багатобарвна і художньо неоднорідна його палітра, особливо загострене протиставлення традиції і новаторства вимагають нових засобів, нових підходів до мистецького навчання.

Недостатня відповідність існуючих педагогічних моделей глибинній сутності художньої діяльності, ядром якої є оцінювання, також потребує оновлення теоретико-методичної парадигми навчання мистецтва. Протікаючи явно чи неявно, усвідомлено чи підсвідомо, оцінна діяльність не лише опосередковує мистецьке пізнання, а і спрямовує художній розвиток особистості. Між тим у діючих художньо-педагогічних системах оцінювальній діяльності відводиться якщо не відверто другорядна, то обмежена роль, роль фактора, що тільки супроводжує процес художнього пізнання. При такому підході ніби полишається в тіні іманентна сутність мистецтва саме як художньої цінності, осягнення якої не може відбуватись поза оцінювальною діяльністю.

Серед провідних напрямів перспективного розвитку мистецької педагогіки назвемо такий, як визначення рушійних сил удосконалення теорії і практики художнього навчання, тобто філософське осмислення базових перетворень в мистецькій освіті. Розуміння рушійних сил як розв'язання суперечностей між протилежностями має суттєве педагогічне значення, оскільки дає змогу врахувати різноспрямовані впливи на особистість в процесі її спілкування з мистецтвом. Рушійні сили можна представити у вигляді пар, які здатні системно охопити процес розвитку мистецької освіти. До них відносимо такі, як сила детермінованого і випадкового, сила розширення і заглиблення, сила оновлення і повторення, сила свободи і утиску, сила суцільності і вибірковості, сила співпереживання і відстороненості, сила свідомого і підсвідомого, сила реального і ілюзорного.

Крім означених крупних напрямів можна назвати і дрібніші підходи, що визначають собою інноваційні зрушення у теорії і методиці музичної освіти. До них відносимо такі, як застосування жанрово-стильових підходів до музичного навчання, педагогічні умови і методи опосередкованого впливу на музично-естетичний розвиток учня, сучасні форми і методи організації позакласної роботи з музичного виховання, проблеми визначення змісту музичного навчання сучасних школярів, методичні засоби реалізації творчого потенціалу музичного навчання, можливості культурологічної інтерпретації методичних засобів музичного навчання, методи забезпечення взаємодії пізнання, творчості, оцінювання як змістових основ оволодіння мистецтвом, дослідження проблем методики художньо-педагогічної інтерпретації музики, розробка художньо-порівняльних методик мистецького навчання, визначення методичних засад створення художніх ситуацій вибору тощо. Загалом виявлення перспектив розвитку мистецької освіти має торкатись як принципових засад відбору навчального матеріалу чи видів діяльності, так і провідних шляхів методичного забезпечення навчального процесу з мистецьких дисциплін.

Висновки. Послідовності науковим пошукам може надати вироблення педагогічної стратегії на фундаменті вивчення історичних витоків становлення теорії і методики музичного навчання. Визначення диспозиції між традиційними підходами до музичного навчання і виховання та інноваційними процесами забезпечує цілісність педагогічних знахідок, дозволяє уникнути їх дріб'язковості і мозаїчності. А відтак, віднайдення міри між впровадженням найгостріших для даного періоду ідеями і опорою на надбання минулого – запорука життєздатності модернізаційних процесів.

Література

1. Андрушкевич Фабиан. *Глобализационный концепт современных образовательных инноваций (философско-компаративный анализ модернизационных процессов в образовательных системах Украины и Польши)*. – К.: Изд-во НПУ имени М.П.Драгоманова, 2011. -343 с.
2. Зязюн І.А. *Педагогіка добра: ідеали і реалії* – К., 2000
3. Каган М.С. *Человеческая деятельность*. – М., 1984
4. Падалка Г.М. *Педагогіка мистецтва*. – К., 2008
5. Скубашевська О.С. *Педагогічний дискурс в інноваційній стратегії розвитку освіти* // www.filosof.com.ua

УДК 378.147:78

Пляченко Т.М.

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито зміст методичної підготовки майбутніх магістрів музичного мистецтва, які здобувають додаткову кваліфікацію викладача музичного інструмента. Автором визначено фахові компетенції та види діяльності викладача основного музичного інструмента. Проаналізовано структуру педагогічного репертуару викладача-інструменталіста, етапи засвоєння студентом творів навчальної програми, зміст самостійної роботи студента над музичним твором.

Ключові слова: *магістр музичного мистецтва, викладач основного музичного інструмента, методична підготовка, фахові компетенції, види діяльності, педагогічний репертуар.*

В статье раскрыто содержание методической подготовки будущих магистров музыкального искусства, которые осваивают дополнительную квалификацию преподавателя музыкального инструмента. Автором определены профессиональные компетенции и виды деятельности преподавателя основного музыкального инструмента. Проанализированы